

*Марина
Каранда*

ПЕРШІ КУЛІШІВСЬКІ ЧИТАННЯ З ФІЛОСОФІЇ ЕТНОКУЛЬТУРИ

Перші регіональні філософсько-культурологічні читання, присвячені 190-й річниці з дня народження України П. Куліша, відбулися на філологічному факультеті Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка (ЧДПУ) 12–14 лютого 2009 року. Читання, ініційовані професором В. Личковахом, згуртували науковців Києва, Чернігова, Ніжина на методологічному ґрунті філософії етнокультури та націлили в стратегічному напрямку поглиблення вивчення культурологічної регіоніки.

Доповіді відрізнялися багатоаспектністю: наукова думка просувалася від першого аналітичного кола безпосереднього занурення в спадщину П. Куліша на тлі вивчення фольклору, музики, літератури Чернігівщини до найширшого кола розмислів про етнонаціональні виміри української духовності.

Наскрізною лінією виступів стало наголошення на нагальній потребі в меморіальній конференції, яка зможе адекватно висвітлити трагічну постать П. Куліша, вшанувати його як піонера української культурології, перекладача Біблії, славіста та науковця, творчість якого заслуговує на особливу увагу дослідників (тут слід згадати праці останніх років викладачів університету В. Пуліної та О. Тютюнника). Підкреслено було також позитивний вплив культурологічних ідей Куліша на духовне життя сучасного Чернігова: доцент О. Васюта повідомив про перший Всеукраїнський фестиваль кобзарства, який має відбутися восени під знаком Кулішевого заклику «боротися над пробудженням національної свідомості».

Перше пленарне засідання проходило під егідою актуалізації кулішезнавчих наукових розвідок. Особливо цікавим був філософський блок доповідей щодо онтологічних, екзистенціальних, історіософських та філософсько-освітнянських поглядів Куліша. Природним чином виникла дискусія з проблем ієрархії концептів «хутір»-«державна» та номінальності чи реальності приналежності Куліша до Кирило-Мефодіївського товариства.

Культурологічні доповіді стосувалися таких аспектів, як оцінка М. Коцюбинським діяльності П. Куліша та сучасні реалії музейної справи в меморіальній садибі Білозерських і Кулішів під Борзною. Особливе емоційне зацікавлення наукового зібрання викликав наведений факт створення неоміфологічних фольклорних оповідей про здобутки Куліша, які поширюють мешканці поблизу хутора Мотронівка.

Філологічний блок доповідей заторкнув проблеми концептуального розвитку української мови на підставі мовознавчих поглядів Куліша, проблем вивчення афористичної та орфографічної спадщини мислителя. Для певного кола філологів літературна творчість Куліша стала прикладово-емпіричною базою для студіювання сучасної української граматики.

Друге пленарне засідання тематично розширило наукові обрії конференції, на ньому були розглянуті проблеми етнокультурної ідентичності українства. Парадигматичним стрижнем конференції виявилася доповідь професора В. Личковаха «Європейське, етнонаціональне та регіональне в українській культурі», в якій йшлося про універсалістичні засади європеїзації української культури взагалі і сучасної культурологічної науки зокрема; різноаспектно було розкрито концепт «регіоніка» у зв'яз-

ку з об'єктивним явищем глокалізації культурного розвитку.

Своєрідним продовженням зазначеної теми стала доповідь доцента С. Пономаревського з проблем класифікації та функціонування народної балади на Чернігівщині, яка спричинила в аудиторії низку культурологічних питань з приводу діалогу балади в різних регіонах України, проникненню цього жанру в авторську літературу, навіть на телебачення та естраду. Органічно вписалася в окреслене тематичне коло і доповідь з проблем української іконографії.

Заслужували на увагу виступи аспірантів, пошукувачів чернігівських та київських вищих навчальних закладів, студентів III—V курсів філологічного і психолого-педагогічного факультетів ЧДПУ. Спектр сучасних наукових етнокультурологічних пошуків гуманітарної молоді виявився доволі різноманітним, йшлося про полікультурність українців, питання автентичності деяких праукраїнських філософських джерел, культурні рідзвяні традиції на Україні, естетичні традиції у церковних проповідях XIX сторіччя, розуміння святості у вітчизняному філософському дискурсі XX сторіччя.

На другий день Кулішівських читань учасники мали можливість взяти участь у безпосередньому обговоренні теми «Духовний світ українства і сучасний гуманітарний дискурс». Запропоновані доповіді так чи так тяжіли до загально-го знаменника філософії етнокультури.

На початку пленарної роботи йшлося про фундаментальні підвалини української духовності, побудованої на ісіхастському вченні, яке посідало чільне місце в культурі Київської Русі. Були наведені потужні аргументи на користь проникнення ісіхазму на Русь шляхом «умної справи», «високохудожніх духовних творів» Єфрема Сиріна та вчен-

ня Григорія Палами про «боротьбу із помислами», обминаючи холод схоластичних трактатів. В доповіді доцента О. Явоненка щодо проблем національної ідентичності в епістемологічній царині було означено проблеми сучасної філософії культури. Архітектонічні засади культури не виключають, на думку автора, варіативності, проте визначальними бінарними опозиціями у вітчизняній культурній матриці є «благо-лихо», «будівництво-руйнація», «Україна — Європа», «хутір-місто», «минуле-сучасне». В дискусії було з'ясовано, що впродовж останніх років в ідейному полі України намітилася тенденція прагматизації, утилітаризації, але зберігся і рух до сакральних цінностей. Більшою загрозою для нашої ментальності було названо втрату поліфонічного відчуття світу.

Заявлену пленарну тему підтримано доповідями з культурологічно-регіональним колоритом, а саме: емблематичність та символізм «Чернігівських Афін» (розглянуто засоби транслявання релігійних цінностей у творах представників чернігівського літературного бароко); музична регіоніка в контексті етнокультурології (на прикладі історичного музикознавства Чернігівщини).

Наступний блок доповідей об'єднано навколо естетичної складової в гуманітарному дискурсі. Це означено було у виступах з приводу естетичного досвіду української казки, української естетичної інтерпретації міфу про Нар-

кіса, можливостей байки з відображення «життєвого світу» Іншого.

До релігієзнавчої дисциплінарності тяжіли доповіді, де висвітлено еклезіологічні пошуки у філософії слов'янофілів; парадокси біблійних ремінісценцій в житті і творчості М. Гоголя, сучасний стан та тенденції розвитку релігійної освіти в Україні.

Виступ кандидата філософських наук Є. Босенка (м. Київ) щодо ціннісних орієнтирів сучасної української студентської молоді, став відправною точкою “круглого столу”, в якому взяла участь більшість присутніх. Обговорювали проблеми універсального і національного в сучасній культурі, етичної безвідповідальності постмодерного мистецтва, і, навпаки, відповідальність сучасної української інтелігенції за критичне засвоєння історико-культурних уроків.

На завершення другого дня конференції організатори галереї сучасного мистецтва «ПЛАСТ-арт» запросили учасників оглянути виставку «Територія душі», експозиція якої розташувалася в семи ошатних і просторних залах.

Останнім культурницьким акордом третього дня Кулішівських читань можна вважати відвідини Борзнянського музею народного художника України О. Саєнка та хутора Мотронівка, де поховано П. Куліша та його дружину, а також вшанування його пам'яті покладанням квітів у день його кончини 14 лютого.